

HEKA LÁSZLÓ*

Szerbia büntető törvényének 2016. évi módosításai

Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés bevezetésének kérdése

I. Bevezetés

Szerbiában 2017. június 1-jén lépett hatályba a 2005. évi büntető törvénykönyv (hatályban 2006. január 1-től) legújabb módosítása. A sikkasztásra, befolyással üzérkedésre, vesztegetésre vonatkozó szabályok 2018. március 1-jével lépnek hatályba.¹ A Btk. módosítását vélhetően a Büntetőeljárásról szóló törvény módosítása követi majd, ezzel az egész büntetőjog területe új alapokra helyezkedik. Még mielőtt a Btk. módosítása hatályba lépett volna már többen akadtak, akik szükségesnek tartották a Btk. további változtatását. A törvénymódosításra két okból volt szükség: egyrészt az ország nemzetközi kötelezettségei miatt, másrészt pedig a hazai társadalmi viszonyok, az új bűncselekmények, illetve azok szankcionálása végett. A módosításokat az új elkövetési formák (a gazdasági bűncselekmények fejezete teljesen átalakult), az egyre kegyetlenebb, főként gyermekek sérelmére elkövetett, az állampolgárok biztonságérzetére negatívan ható ölési cselekmények, valamint a délszláv háború öröksége tették indokolttá. Mivel az ország az Európai Unió felé közeledik az esetleges újabb módosítások a jogharmonizáció céljából is történnek. Ezeket egyes polgári csoportok is szorgalmazzák, amelyek a szankciók szigorítását (az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés bevezetését) követelik. Hozzájuk hasonlóan a nem-kormányzati és polgárjogi szervezetek is szeretnék, ha a népiirtás tagadását szabályozó rendelkezéseket a jogalkotó egyértelműbbé tenné.

II. A nemzetközi kötelezettségekből származó módosítások

A jelenlegi módosításokat egyrészt az Európa Tanács (ET) iránti elkötelezettség indokolta, mivel Szerbia az elsők között ratifikálta az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által

* egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem

¹ *Krivični zakon Republike Srbije* (Sl. glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016). http://www.paragraf.rs/propisi/krivicni_zakonik.html (Letöltés ideje: 2017. június. 8.)

2011. április 7-én elfogadott *Egyezmény a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról* (Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence) szülő okmányt, amely *Isztambuli egyezményként* vált ismertté.² Az egyezmény egy sor új bűncselekményt állapított meg, amelyeket a Btk. most átvett. Ezek mellett egyidőben létrejött *A családon belüli erőszak megakadályozásáról szóló törvény* is.³

A *kényszerházasság* szabályozását a népes roma közösségen belül meggyökeresedett szokás is motiválta, mivel nem ritka eset, hogy 12-13 éves kislányokat kényszerítenek házasságra, ennek fejében pedig családjaik egy bizonyos pénzösszeget kapnak a vőlegény családjától. A *kényszerházasság* (187a. §) büntetése három hónaptól három évig terjedő szabadságvesztés, illetve két évig terjedő szabadságvesztés, ha a házasságra kényszerített személyt külföldre viszik. Hasonló indíttatású a *kiskorú gyermek szülőktől, gyámoktól való elvétele* (191. §) büntetése, melynek szankciója pénzbüntetés vagy három évig terjedő szabadságvesztés, illetve hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés, amennyiben csecsemővel szemben történik a büntetés. A büntetés egytől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha haszonszerzés vagy más aljas ok motiválja az elkövetését és annak során a gyermek egészsége, nevelése vagy oktatása súlyos károsodást szenved, vagy ha a tettet bünszervezetben követik el.

A *családi állapot megváltoztatása büntett* (192. §) szabályozásában két új bekezdéssel bővült a Btk. Az egyik bekezdés az orvos felelősségét állapítja meg amennyiben a családi állapot megváltoztatása érdekében halottá nyilvánítja az élő csecsemőt, a másik bekezdés pedig előírja, az egytől tíz évig terjedő szabadságvesztés büntetést, amennyiben a bűncselekményt haszonszerzés céljából, helyzetével visszaélve vagy bünszervezetben tevékenykedve követi el. A rendelkezések célja a csecsemők szélesebb körű jogi védelme, amely lehetőséget ad a jog eszközzel is üldözni mindazokat a személyeket, akik meggyanúsíthatók a csecsemők kórházak szülészeti osztályáról való eltűnésével.

A *népirtás, emberiség elleni bűncselekmény és a faji, etnikai, vallási, nemzeti vagy állami alapon elkövetett háborús bűnök jóváhagyása, tagadása, lekicsinyítése vagy igazolása elnevezésű* büntett törvénybe iktatása Szerbia nemzetközi kötelezettségeiből (az Európa Tanács 2008. november 28-i 2008/913/IB kerethatározata a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről) származik.⁴ A *Faji és egyéb diszkrimináció* fejezetű bűncselekmények alá

² A balkáni országok között ratifikálták még Albánia, Bosznia-Hercegovina, Montenegró, Szlovénia és Törökország.
³ *Zakon o sprečavanju nasilja u porodici. Sl. glasnik Republike Srbije*, br. 94/2016. http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sprecavanju_nasilja_u_porodici.html (Letöltés ideje: 2017. június. 9.)

⁴ A *népirtás* (genocídium) kifejezést elsőként Rafael Lemkin professzor használta 1943-ban, azáltal, hogy egyesítette a görög *genos* (törzs, faj) és a latin *occidere* (megölni) szót, azzal a céllal, hogy egy népcsoport megölését fejezze ki. Lásd: LEMKIN, RAFAEL: *The Crime of Genocide*. American Scholar, Vol. 15. 2 sz. 1946, 228. p.; BOOT, MACHTELD: *Genocide, Crimes Against Humanity, War Crimes*. Nullum Crimen Sine Lege and the Subject Matter Jurisdiction of the International Criminal Court, Intersentia, 2002. https://books.google.hu/books?id=6QjrSHfoEiAC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (Letöltés ideje: 2017. 06. 11.); V.ö. TRIPALO, DRAŽEN: *Genocid, ratni zločin protiv civilnog pučanstva, uništavanje kulturnih dobara i objekata u kojima se nalaze kulturna dobra. Kazneni zakon u praktičnoj primjeni*. Organizator, Zagreb, 2004. 6. p.; *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, 1948 <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%2078/volume-78-I-1021-English.pdf> (Letöltés ideje: 2016. június 11.)

besorolt bűntettet azt követi el, „aki egy csoport vagy annak tagja ellen faji, bőrszín miatti, vallási, származási, állami, nemzeti vagy etnikai hovatartozási alapon elkövetett népirtással, emberiség elleni bűncselekménnyel és háborús bűnnel nyilvánosan egyetért, tagadja annak meglétét vagy erősen lekicsinyíti a súlyát” [387. § (5) bek.].⁵ A szankció hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés, de csak akkor, ha a népirtás meglétét „a szerbiai vagy a Nemzetközi Büntetőbíróság” (*International Criminal Court*, a továbbiakban: ICC) „jogerős ítéletével állapította meg.” A törvényhozó álláspontja szerint a 2002-ben megalakult állandó bíróság a népirtás, emberiség elleni bűncselekmények, háborús bűncselekmények és az agresszió bűntettek megállapítása és elkövetőinek megbüntetése céljából jött létre, ezért az ő ítéletei a mérvadóak. Ez a meghatározás nagy visszhangot kapott főként a nem-kormányzati és emberi jogvédő szervezetek képviselői részéről, akik kifogásolják, hogy a törvény figyelmen kívül hagyja a Nemzetközi Bíróság (*International Court of Justice*, a továbbiakban: ICJ) ítéleteit,⁶ illetve a volt Jugoszlávia területén 1991 óta elkövetett háborús bűnöket vizsgáló Nemzetközi Törvényszék (*International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, a továbbiakban: ICTY) határozatait.⁷ Véleményük szerint nem mellőzhető az ICJ álláspontja, amelynek fő feladata az államok általi jogviták eldöntése, ahogy az ad hoc jellegű ICTY-jé sem, amely pedig egyéni felelősséget állapít meg egyes ügyekben.⁸ Az említett két bírói fórum ugyanis ítéletet hozott Szerbiát illető ügyekben, és megállapította, hogy a bosznia-hercegovinai Srebrenica városában 1995 júliusában népirtás történt. Az ICTY népirtásnak minősítette a srebrenicai atrocitást még mielőtt az ICJ ítéletozatal eljárási szakaszához jutott az ügyben.⁹ Két boszniai szerb tábornokot ítélte el: az egyiket másodfokon 35 év szabadságvesztésre, a

⁵ HEKA LÁSZLÓ: *A nemzetközi bűncselekmények (International Crime) szabályozása a horvát Btk-ban, és annak összehasonlítása a magyar, bosznia-hercegovinai és a szerb szabályozással*. In: Gál Andor – Karsai Krisztina (szerk.): *Ad valorem: Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*. A Pólay Elemér Alapítvány könyvtára, 61. Iurisperitus Bt., Szeged, 2016. 131–140. pp.

⁶ Az ICJ-nek magyar bírója is volt 1993 és 2003 között Herczegh Géza Gábor (1928-2010), jogtudós, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja személyében. Herczeg prof. 1947-től 1951-ig a JATE Állam- és Jogtudományi Karának hallgatója volt, és karunkon szerzett 1951-ben jogi diplomát. Lásd: ROMVÁRY FERENC (főszerk.): *Pécs lexikon I. (A–M)*. Lexikon Kulturális Nonprofit Kft., Pécs, 2010. 298. p.

⁷ A Nemzetközi Büntetőtörvényszék (ICTY), az ENSZ Biztonsági Tanácsa 827. számú határozatával 1993. május 25-én jött létre azért, hogy a volt Jugoszlávia területén 1991. óta elkövetett, a nemzetközi joggal ellentétes háborús bűncselekmények elkövetőit felelősségre vonja. Hatáskörébe tartozik: a nemzetközi fegyveres összeütközés esetén elkövetett súlyos jogsértések, a háború szokásainak és jogának megsértése, a népirtás (genocídium) és az emberiség elleni bűncselekmények elkövetésének megállapítása és szankcionálása.

⁸ SÁNTHA FERENC: *A nemzetközi bűncselekmény általános fogalmának hazai fejlődése*. Jog, állam, politika 3. évf. 2011. 173-181.; 176. p. <http://dfk-online.sze.hu/images/1/C3%81P/2011/k%C3%BCI%C3%B6nsz%C3%A1m/s%C3%A1ntha.pdf> (Letöltés ideje: 2016. május 12.); WIENER A. IMRE: *Nemzetközi büntetőjog – nemzetközi bűncselekmények*. Jogtudományi Közlöny 1986/6, 262–263. p.; TAKÁCS PÉTER: *Valahol Európában. A jugoszláviai háborús bűnösök perei*. Jogelméleti Szemle 2000/1, http://jesz.ajk.elte.hu/2000_1.html; MUNIVRANA VAJDA, MAJA: *Međunarodni zločini prema novom Kaznenom zakonu*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 2012/2, 819–842. pp.; 821. p. V.ö. WERLE, GERHARD: *Principles of International Criminal Law*. The Hague, 2009.

⁹ Prosecutor v. Krstić, Case No. IT-98-33, Appeals Chamber Judgement, 19 April 2004. Lásd KIRS ESZTER: *A Nemzetközi Bíróság előtti boszniai népirtás ügy társadalmi és politikai kontextusa*. <http://www.unimiskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%20Doctorum%20Publikaciok/Kirs%20Eszter.pdf> (Letöltés ideje: 2017. június 10.), 4. p.; MILANOVIĆ, Marko: *State Responsibility for Genocide*. The European Journal of International Law Vol. 17. no. 3. 2006. 553-604.; 558. p. 24. l.j.; <http://www.ejil.org/pdfs/17/3/204.pdf> (Letöltés ideje: 2017. június 11.)

másikat pedig első fokon életfogytiglani szabadságvesztésre.¹⁰ Ez volt a nürnbergi per óta az első eset, hogy valakit népirtásért vontak felelősségre. Ezt követően a Nemzetközi Bíróság megerősítette az ICTY álláspontját, és a srebrenicai vérontást népirtásnak minősítette. Szerbiát illetően a bíróság számára nem vált bizonyítottnak, hogy Belgrád közvetlenül ellenőrizte és irányította a Szerbek Köztársaságát (a bosznia-hercegovinai szerbek által kikiáltott „állam,” amelyet a daytoni békeegyezmény elismert, mint Bosznia-Hercegovina egyik entitását) és annak politikai és katonai vezetését, valamint a népirtást végrehajtó hadtesteket. Ezért a 2007-ben hozott ítéletben nem tette felelőssé Szerbiát a népirtás elkövetéséért, azonban „megállapította felelősségét abban, hogy elmulasztotta megtenni a szükséges intézkedéseket a srebrenicai népirtás megelőzése érdekében, és elmulasztotta teljesíteni együttműködési kötelezettségét az ex-jugoszláv törvényszékkel.”¹¹ Ezt az ítéletet pedig Szerbiában egyesek – parlamenti képviselők illetve pártok is – tagadják. Mivel az ICC eddig csupán egy esetben, a Kongói Demokratikus Köztársaságban elkövetett gáztetteket illetően hozott ítéletet, ezért egyes szerb jogvédők kissé ironikusan megjegyezték, hogy öt év szabadságvesztéssel sújtható, aki tagadja a közép-afrikai országbeli mészárlást, de nem tudni, hogy felelősségre vonhatók-e, azok, akik tagadják a srebrenicai népirtást.¹² A nem-kormányzati szervezetek képviselői szerint az EU-tárgyalások során az ország a 23. és 24. fejezet (igazságszolgáltatás és joguralom) keretében kénytelen lesz módosítani ezt a rendelkezést. A szerb médiában megszólaltatták Váradi Tibor professzor urat is, aki Szerbia jogi képviselője volt az ICJ előtti Bosznia-Hercegovina kontra Szerbia népirtási ügyben. Szerinte mind a három hágai székhelyű ítélőszék nemzetközi bíróság, így a Btk. fogalmazása értelmében az általuk hozott ítélet tagadása büntetendő. Célszerűnek találja továbbá, hogy a törvényi rendelkezés egyértelmű legyen.¹³

III. A társadalmi viszonyok megváltozása által indokolt módosítások

Az elmúlt években az ország társadalmi rendje jelentősen megváltozott, ami az új szabályozást indokolja. Emellett a migránsok, idegen bevándorlók nagyszámú beözönlése motiválta a határ jogtalan átlépése és az embercsempészet büntettek szankcióinak szigorítását. Nőtt a terrorizmustól való fenyegetettség foka is és megjelentek olyan

¹⁰ HEKA LÁSZLÓ: *Húszéves a hágai nemzetközi büntetőtörvényszék (ICTY)*. Rovatkák 2013/2, Eszék, 2013. 1–33. pp.; HEKA LÁSZLÓ: *A népek önrendelkezési és elszakadási jogának megvalósítása a volt Jugoszlávia felbomlása esetében*. In: Blutman László (szerk.). *Ünnepi kötet Dr. Bodnár László egyetemi tanár 70. születésnapjára*, Szeged, 2014. 161–174. pp.

¹¹ Case concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia – Serbia and Montenegro), Application Insituting Proceedings, 20 March 1993. 135. Lásd KIRS i. m.; MILANOVIĆ 2006; V.Ö.: LAMM VANDA: *Genocídium – A nemzetközi jog és a büntetőjog határterülete*. Állam- és Jogtudomány LII. 2011, 467-475. p.; DIMITRIJEVIĆ, VOJIN – MILANOVIĆ, MARKO: *The Strange Story of the Bosnian Genocide Case*. Leiden Journal of International Law 2008/1. 65–94. pp.; RAJKOVIĆ, NIKOLAS: *On 'Bad Law' and 'Good Politics': The Politics of the ICJ Genocide Case and Its Interpretation*. Leiden Journal of International Law Vol. 21. March 2008., 889-895. p.

¹² *Zatvor za negiranje zločina u Kongu, šta je sa genocidom u Srebrenici?* Radio Slobodna Evropa <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-srebrenica-bih/28121389.html> (Letöltés ideje: 2017. június 8.)

¹³ U. o.

bűncselekmények, melyek elkövetési módja megváltozott. A legnagyobb változások a gazdasági bűncselekmények fejezetében történtek.

Elsőként megemlítendő a *kis jelentőségű bűncselekmény* meghatározása, amely annyiban módosult, hogy a korábbi „alacsony” fok helyett a mostani formula alapján kis jelentőségű bűncselekménynek számít az olyan tett, amelynél az elkövetőjének a bűnösségi foka „nem magas” [Btk. 18. § (2) bek.]. Ebbe a kategóriába tartoznak a legfeljebb három évig (eddig öt év volt) terjedő szabadságvesztés-büntetéssel vagy pénzbüntetéssel szankcionálható cselekmények. A jogalkalmazás szempontjából máris vitatott, hogy a bírói gyakorlatban miként értelmezik a „nem magas bűnösségi fok” fogalmat. Általános felfogás, hogy a gondatlanság nem számít magas fokozatú, súlyos bűnösségnek, amíg a bűnösség legmagasabb fokozata az előre megfontolt szándék igen, de kérdéses, hogy a *dolus directus* (egyenes szándék) mellett a *dolus eventualis* (esetleges szándék) vajon magas fokozatú bűnösségnek számít-e majd vagy „nem magasnak.”

A szankciók terén már nem akadály a *feltételes szabadságra bocsátásnak* a két fegyelmi büntetés léte, hanem mostantól ilyen akadály a két *súlyos fegyelmi vétségért* kiszabott büntetés. A bíróság most már jogosult szabad elbírálása alapján kiszabni a pénzbüntetés napi tételét az olyan elkövetővel szemben is, akinek nincsen vagyona vagy vagyoni értékű joga. Pénzbüntetésnél a büntetés enyhítésének határa a legkisebb büntetési tétel összegének fele lett.

Új bűncselekmény *Az ember és állampolgár szabadságai és jogai* elnevezésű XIV. fejezetben szabályozott *üldözés* (pszichés kínzás). Az követi el, aki „egy bizonyos időintervallum során jogtalanul követ valakit (ismert vagy ismeretlen személyt) vagy más intézkedéseket tesz az illető személy megközelítése érdekében, annak akarata ellenére.” (138a §). Elkövethető akkor is, ha az üldözött személy akarata ellenére közvetlen vagy harmadik személy útján, illetve valamelyik kommunikációs eszközön keresztül kapcsolatba akar kerülni vele (számos SMS vagy e-mail üzenetküldés, telefonhívás vagy más internetes hálózati formában történő zaklatás, illetve az emberi méltóságot sértő verbális és nem verbális magatartás), továbbá, ha visszaél az üldözött személy vagy hozzátartozója adataival áru vagy szolgáltatás kínálása érdekében. Üldözésre kerül sor akkor is, ha megfenyegeti az üldözött személy vagy hozzátartozója életét, testi épségét, illetve szabadságát, valamint, ha cselekedetével veszélybe sodorja az üldözött személy életét. A szankció pénzbüntetés, illetve három évig terjedő szabadságvesztés, vagy három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés, amennyiben veszélybe kerül az üldözött vagy hozzátartozója élete, egészsége vagy testi épsége. Ha az üldözés halálos kimenetelű, akkor a büntetés egytől tíz évig terjedő szabadságvesztés.¹⁴

Eddig a fenti cselekményeket a közrend megzavarása büntett keretében büntették, de mivel ezek ma elterjedtek a szerb társadalomban, ezért tartja fontosnak a törvényhozó új bűncselekményi tényállásokként kvalifikálni és büntetni őket. Felvetődik két kérdés amelyre a bírói gyakorlat ad majd választ: egyrészt nagyon sok hasonlóság mutatkozik az üldözés elkövetésének cselekményei és a biztonság veszélyeztetése (Btk. 138. §) büntettben leírtak között, másrészt pedig a bírósági eljárás során nehéz lesz bebizonyí-

¹⁴ *Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika* (Službeni glasnik RS, br. 94/2016.) <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2016/2769-16%20lat.pdf> (Letöltés ideje: 2017. június 8.)

tani a gyanúsított cselekvéseit, úgyszintén problémás lesz eldönteni milyen hosszú az az időintervallum, amely alatt megtörténik az üldözés büntette.

A Btk. szigorított egyes bűncselekmények büntetési tételein. *Fegyver és más bűncselekmény elkövetésére alkalmas eszköz* (lőszer, robbanóanyag, a gyártásukhoz szükséges eszközök, illetve mérgező anyag) *készítése és beszerzése* egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel sújtandó, (347. §), illetve egytől nyolc évig amennyiben az ilyen fegyverek tartása egyébként tilos az állampolgárok számára. Nagyobb mennyiségű vagy nagy romboló erejű, illetve a nemzetközi jogot sértő fegyver esetében a büntetés kettőtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztés, amellyel a jogtalan szállító is sújtandó (348. §). Szigorúbb az *államhatár jogtalan átlépése* és az *embercsempészet* bűncselekmény büntetési tétele, amely egytől nyolc évig terjed.

A *terrorizmus* büntette bővült újabb cselekményekkel. Büntetendő a bűncselekmény megvalósulásához szükséges eszközök biztosítása, az akadályok elhárítása és a közvetlen elkövetés feltételeinek biztosítása megállapodás, tervezés, szervezés vagy más módon [391. § (5) és (6) bek.]. Mostantól a terrorizmus büntette esetében a szerb bíróság csak akkor illetékes, ha az elkövetés célja Szerbia vagy valamelyik szerb állampolgár. Amennyiben az elkövető Szerbia területére küld vagy áthoz személyeket, fegyvert, robbanószeret, mérget, felszerelést, lőszeret vagy más anyagot, a büntetése kettőtől tíz évig terjedő szabadságvesztés.

A büntetőjogi változások érintették *A bűncselekmény elkövetéséből származó vagyon elkobzásáról szóló törvénymódosítást*, akként, hogy hatálya immár kiterjed az emberölés súlyosabban minősülő eseteire, a szellemi tulajdon, a vagyon ellen elkövetett bűncselekményekre és a gazdasági bűncselekményekre. Amennyire nem kobozható el a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyoni haszon, akkor az elkövető más vagyonából elkobozzák a büntetből származó vagyon nagyságának megfelelő értéket. Megalakult a *Vagyon visszatérítési hivatal*, amely a nemzetközi együttműködés keretében benyújtott kérvényekről dönt, illetve ilyen kérvényeket nyújt be más államokhoz, valamint feltárja és azonosítja a büntetből származó vagyont, mindezt a céllal, hogy azt ideiglenesen vagy végleg elkobozza. Mostantól a rendőrség a büntetőjogi feljelentés mellett az ügyészségnek felterjeszti a nyomozás során felderített, a gyanúsított és harmadik személy vagyonára vonatkozó adatokat. Ezután a bíróság az ügyészség vagyoneklobzásra irányuló beadványáról csak a tulajdonos válaszát követően dönt, legkésőbb nyolc napon belül. A vagyon tartós elkobzására irányuló beadvány határideje a jogerős ítélettől számított három hónapról hat hónapra emelkedett. A tartósan elkobzott vagyon 30%-a szociális és egészségügyi célokra használható fel a kormány határozata alapján.¹⁵

IV. Gazdasági bűncselekmények

A gazdasági bűncselekmények fejezete teljesen megváltozott, hét új büntett került meghatározásra, kettőt pedig hatályon kívül helyeztek. Új bűncselekményekként szerepelnek: *csalás a gazdasági tevékenység folytatásában* (223. §, büntetése hat hónaptól öt évig ter-

¹⁵ TOMIĆ, ŽELJKO: *Kratak pregled najnovijih izmena u krivičnom zakonodavstvu*. <http://www.akv.org.rs/wp-content/uploads/2016/04/Izmene-KZ.pdf> (Letöltés ideje: 2017. június 8.)

jedő szabadságvesztés és pénzbüntetés, illetve egytől tíz évig terjedő szabadságvesztés és pénzbüntetés, ha haszonszerzés céljából, illetve jelentős károkozással történik); *biztosítási csalás* (223a §, büntetése három hónaptól három évig terjedő szabadságvesztés, vagy egytől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha saját magának testi sértést okoz biztosítási összeg megszerzése érdekében. Ha pedig különösen nagy biztosítási összegről van szó, akkor a szankció kettőtől tíz évig terjedő szabadságvesztés); *sikkasztás* (224. §, büntetése három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés, vagy egytől nyolc évig, ha nagyobb haszonszerzésre került sor, illetve kettőtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztés, amennyiben különösen nagy összegről van szó); *visszaélés a bizalommal a gazdaságban* (224a §, a szankció három évig terjedő szabadságvesztés, amely egytől nyolc évig terjed, ha nagyobb összegű haszon vagy károkozás történt, illetve kettőtől tíz évig a különösen nagy összegű haszon vagy kár esetén); *privatizációs visszaélés* (228a §, büntetése hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés, különösen nagy összeg esetén egy évtől tíz évig terjedő börtönbüntetés); *restriktív megállapodás megkötése* (229. §, szankciója hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés és pénzbüntetés); *gazdasági vesztegetés* (230. §, büntetése egytől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, a 231. § szerint a vesztegetést adó büntetése három hónaptól három évig terjedő szabadságvesztés); *más tulajdonú üzleti név, logó vagy jel, illetve szolgáltatás jogtalan használata* (238. §, szankciója pénzbüntetés, illetve három évig terjedő szabadságvesztés, vagy három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés, ha ezzel kereskedelmet folytat vagy szolgáltatást nyújt, illetve egytől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha kereskedők vagy közvetítők hálózatát hozza létre).

Mostantól a sikkasztás csak az állami szervnél, intézménynél vagy más nem gazdasági szervnél szabályozott, úgyszintén a vesztegetésnél is csak a nem gazdasági szervnél foglalkoztatott személy tartozik felelősséggel. A restriktív megállapodás megkötése szempontjából megjegyzendő, hogy az a monopólhelyzettel való visszaélés büntett helyébe lépett. Tehát a konkurencia, a versenytársak védelme terén 2016 előtt is tiltott volt a kartell, amely magába foglalta a monopólhelyzettel való visszaélés mellett az előnyös helyzettel való visszaélést, és a monopól szerződés megkötését. Viszont az ilyen bűncselekményért soha senkit nem ítétek el, vagyis a gyakorlatban nem került alkalmazásra.¹⁶ A *hivatali munka gondatlan viselése* szabályozásában módosult a fogalmazás, akként, hogy most a hivatalos személy „tudhatta” szóhasználat szerepel, tehát nem „kellett tudnia,” hogy gondatlanságot követ el.

A gazdasági bűncselekmények fejezetéből kikerültek a következő büntettek: a fedezet nélküli csekk kibocsátása és fedezet nélküli hitelkártyák használata, a gazdasági jogosítványokkal való visszaélés, a vásárlók megtévesztése. Ez utóbbiak hatályon kívül helyezése azzal indokolható, hogy a bankoknak más műszaki és szervezeti lehetősége van megakadályozni a fedezet nélküli fizetőeszközök használatát.

A Btk. egyes bűncselekményeket módosított. Így például az adócsalás cenzusa 500.000 dinár feletti összeg, a felelős személy helyzetével való visszaélés büntetésére csak akkor kerül sor, ha más bűncselekmény nem történt meg.¹⁷

¹⁶ *Karteli kao krivično delo u Srbiji*, <http://www.gajin.rs/sr/2017/04/karteli-kao-krivicno-delo-u-srbiji/> (Letöltés ideje: 2017. június 9.)

¹⁷ Uo.

V. A szankciók szigorítására irányuló kezdeményezés

Az életfogytiglani szabadságvesztés bevezetése már évek óta foglalkoztatja a közvéleményt és a szakmát egyaránt. A közhangulatra nagy hatással volt egy 2014 júliusában történt kegyetlen gyilkosság, melynek áldozata egy tizenöt éves lány volt (más hasonló brutális gyilkosságok esetében is fiatalok voltak az áldozatok). Az elkövetőknél a vallomástételükön észlelhető volt a hidegvérűség és közömbösség az áldozataikkal szemben. A megölt lány édesapja létrehozott egy alapítványt, amely az életfogytiglani szabadságvesztés bevezetését indítványozta a Btk. tervezett módosításai között. Ehhez aláírásokat is gyűjtött, majd javaslata elkészítésében segítséget kapott az újvidéki Jogi Kar professzoraitól és más szakértőktől. Az elkészült javaslatot továbbították az Igazságügyi Minisztériumhoz, amely beépítette a 2015-ben elkészült Btk. módosításai közé. E szerint az életfogytiglani (nem tényleges!) szabadságvesztés szankciója kiszabható lett volna a gyermekgyilkosságok elkövetői esetében. Mivel nem tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről lett volna szó, így az elítélt a letöltött 25 év után – előírt feltételek teljesítése esetében – lehetőséget kapott volna, hogy egy külön bizottság döntése függvényében módosítsák a büntetését. A módosítás lehetett volna határozott idejű szabadságvesztés, vagy feltételes szabadságra bocsátás, illetve amnesztia vagy kegyelem.¹⁸

Sajtón keresztül a kezdeményezést támogatta, és azóta is azt teszi, az egyik legolvasottabb napilap, a Blic.¹⁹ Ennek ellenére a javaslat mégsem került be a törvénybe, így maradt a 30, illetve 40 év szabadságvesztés mint a legsúlyosabb szankció.²⁰ Ezt az ellentábor túl enyhének tartja a legbrutálisabb elkövetőkre nézve. Mivel a törvényt módosított követően (2016 november) újabb gyermekgyilkosságok történtek, és a vérbosszúból elkövetett emberölések is aggasztják a közvéleményt, így ismételten kampányolnak az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés-pártiak.²¹

1. A vérbosszú

A volt Jugoszláviában (majd 1991 után a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságban, az ún. Kis Jugoszláviában) létezett a halálbüntetés, ha azt a tagállam Btk-ja előírta (34. §, további

¹⁸ JURIC: *Izmene Krivičnog zakona da ne budu političko pitanje* <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/2722103/juric-izmene-krivicnog-zakona-da-ne-budu-politicko-pitanje.html> (Letöltés ideje: 2017. június 8.); *Promene u krivičnom zakoniku Doživotna kazna i u Srbiji?* <https://www.srbijadanas.com/clanak/smrtna-kazna-i-u-srbiji-06-05-2015>. (Letöltés ideje: 2017. június 8.)

¹⁹ *Da li podržavate akciju Fondacije "Tijane Jurić" i "Blica" da ubice dece budu osuđivane na doživotni zatvor?* In: Blic, 2017. 03. 09. <http://www.blic.rs/vesti/drustvo/da-li-podrzavate-akciju-fondacije-tijane-juric-i-blica-da-ubice-dece-budu-osudivane/0zlmjgr> (Letöltés ideje: 2017. június 9.)

²⁰ HEKA LÁSZLÓ: *Horvátország és Magyarország büntetési rendszerének összehasonlítása a 2013 évi új Btk-ák alapján*. Jogelméleti Szemle 2014/4, 146. p.; 33–48. pp. http://jesz.ajk.elte.hu/2014_4.pdf

²¹ Lásd: *Akcija fondacije „Tijana Jurić” i „Blica.” JURIC, IGOR: Ubice dece sam posmatrao izbliza, njih je nemoguće popraviti.* <http://www.blic.rs/vesti/hronika/akcija-fondacije-tijana-juric-i-blica-igor-juric-ubice-dece-sam-posmatrao-izbliza/tlx8pn>. (Letöltés ideje: 2017. június 10.). V.ö. KUBUROVIĆ: *Moguće izmene Zakona o krivičnom postupku.* <http://www.politika.rs/sr/clanak/373841/Kuburovic-Moguce-izmene-Zakona-o-krivicnom-postupku>, (Letöltés ideje: 2017. február 8.).

rendelkezések a 35., 48., 95., 97. §).²² A tagállamok közül a Szerb Köztársaságban 2002-ig fennállt a halálbüntetés (2a §), amelyet a 21. életévét betöltött személlyel szemben lehetett csak kiszabni (nők esetében a várandós hölgy sem lehetett ekként büntetendő) a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetése esetében.²³ Ilyenek voltak az aljas és kegyetlen módon történt emberölés, az előre megfontolt szándékból elkövetett emberölés és mások életének veszélyeztetése, a haszonszerzés szándékával elkövetett emberölés, a vérbosszú és önbíráskodás vagy aljas indokból vagy célból elkövetett emberölés, a hivatalos személy vagy a hadsereg tagjának meggyilkolása szolgálatának teljesítése során (47. §).²⁴ Végrehajtása sortúzzal történt, nyilvánosság jelenléte nélkül.

Az ilyen súlyos szankció is hozzájárult ahhoz, hogy az 1980-as években szinte teljesen megszűnt a Balkán térség legsúlyosabb bűncselekménye, a vérbosszú, amelynek több évszázados hagyománya van főként az albánoknál és montenegróiaknál. Az albánoknál (Albánia, Koszovó, Macedónia, Montenegró, Görögország és Szerbia területén) a *Kanun i Lekë Dukagjinit* törvény már évszázadok óta előírja a vérbosszú (*gjakmarrja*) eljárását (nem csupán gyilkosságról van szó, hanem egyfajta elvárt magatartásról is), a montenegróiaknál és a szerbeknél viszont a vérbosszú antropológiai örökség, amely elvárja a családtól, hogy valamelyik tagjának megölése, súlyos testi sértése, vagy komoly becsületsértése esetén bosszút álljon.²⁵ A jus talionis elv alapján a család valamelyik tagja emberöléssel „lemossa a családról a vért vagy sértést.” A két elkövetési forma között a különbség az, hogy az albánoknál a *gjakmarrja* csak az érintett családokra vonatkozik, arról nem szokás beszélni, főként nyilvánosságra hozni, addig Szerbiában és Montenegróban az emberölést megelőzi a tett elkövetésére figyelmeztető, nagy nyilvánosság előtt elhangzott fenyegetés. A fővárosban, Belgrádban is tapasztalható a vérbosszú, melyet a kriminológusok az „alvilágon belüli leszámolások” kategóriájába sorolnak, mivel azt a rokonok megtorlásának, illetve a nagyvárosi emberek féltőközött agresszivitása következményének tudják be.

²² *Krivični zakon Savezne Republike Jugoslavije*. Službeni list SFRJ, br.44/76-1329, 36/77-1478, 34/84-895, 37/84-933, 74/87-1743, 57/89-1441, 3/90-63, 38/90-1217, 45/90-1340, 54/90-1773 és Službeni list SRJ, br. 35/92-651, 37/93-816, 24/94-273, 61/01 (2001. november 09.).

²³ *Krivični zakon Republike Srbije*. Službeni glasnik SR Srbije br. 26/77-1341, 28/77-1566, 43/77-2213, 20/79-1059, 24/84-1233, 39/86-2739, 51/87-2421, 6/89-406, 42/89-1401, 21/90-888 és Službeni glasnik Republike Srbije, br.16/90-468, 49/92-1664, 23/93-817, 67/93-3110, 47/94-1465 i 17/95-529, 44/98 od 08.12, 10/02 od 01.03). Lásd http://adattar.adatbank.transindex.ro/Szerbia/Krivični_zakon_Srbije.pdf (Letöltés ideje: 2017. június 9.)

²⁴ Lásd KARSAI KRISZTINA: *Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*. Complex Kiadó. Budapest, 2013. 309–337. pp.; HEKA, LASZLO: *Sistem kažnjavanja prema novom mađarskom krivičnom zakonu i njegova komparacija sa srpskim i hrvatskim zakonom*. Zbornik radova/Collected Papers. Zbornik radova Pravnog fakulteta, vol. 48, br. 1, Novi Sad, 2014. 337–379. pp.; 358. p.

²⁵ HEKA LÁSZLÓ: *Vallási és politikai konfliktusok a délszláv térségben. Kanun i Lekë Dukagjinit* (Az albán szokásjog). Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXVII. Fasc. 10. Szeged, 2005. 59. p.; HEKA LÁSZLÓ: *A szláv népek joga. I. rész. A szokásjogtól a törvénykezésig*. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged. 2006. 315–370. pp.; HEKA LÁSZLÓ: *A Balkán országainak intézmény- és jogrendszere*. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged, 2013. 88–120. pp.; V.ö. HEKA LÁSZLÓ: *A sari'a jog fejlődése és alkalmazása a délszláv térségben*. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXVIII. Fasc. 10. Szeged, 2006.; HEKA LÁSZLÓ: *Etnikai, vallási és politikai konfliktusok a Balkán térségében*. A Pólay Elemér Alapítvány tansegédletei. Szeged, 2010.

A volt Jugoszlávia felbomlása után a vérbosszú megújult, főként Albániában (jelenleg legalább hatszáz iskolás korú gyermek vérbosszútól tartva nem hagyhatja el az otthonát)²⁶ és Koszovóban,²⁷ de olykor Szerbiában és Montenegróban is.²⁸ Mostanára már a külföldi médiumok is (pl. a német Deutsche Welle rádió) nagy figyelmet szentelnek a problémának, főként a nemzetközi felügyelet alatt álló Koszovóban.²⁹ A 2008-ban Szerbiától függetlenedett, albánok lakta államban az ilyen jellegű bűncselekmények újjáéledése talán annak is betudható, hogy a szerb-albán konfliktus során sok gyilkosság történt, és a családtagok szándéka megtorolni a megölt vagy megsértett rokonait.³⁰ Azonban a szerb újságok írtak egy olyan esetről is, amelyben egy albán család tizenöt tagja esett áldozatul. Pristinában ugyanis az egyik helyi lakos fegyverrel fenyegetőzött és kényszeríteni próbálta a szomszédjait, hogy menjenek el szavazni az általa támogatott jelöltre. Az érintettek ezt olyan sértésnek tartották, amelyre vérbosszúval válaszoltak és a fenyegetőző családjának 15 tagját megölték. Az EU adatai szerint 2011-ben Koszovóban tizenkét vérbosszú esetet regisztráltak, ami aggasztó, nemcsak a gyilkosságok miatt, hanem azért is, mert az érintett család férfi tagjai (beleértve a gyermekeket is) gyakorlatilag házi őrizetben élnek. Az ilyen esetekben a koszovói Btk. a legsúlyosabb szankciót írja elő (2013-ig a törvény ismerte a halálbüntetést is).

Szerbiában az akkori szövetségi – Jugoszláv Szövetségi Köztársaság – 2001. november 9-én elfogadott Btk-ja (2002-ben lépett hatályba) megszüntette a halálbüntetést, amely helyett 40 év szabadságvesztés lett a legsúlyosabb szankció (9. §).³¹ Ekkor már a vérbosszú nem szerepelt a büntetendő cselekmények között, ami most problémát okoz a bíróságoknak. Az utóbbi években néhány bizonyítottan vérbosszúból történt gyilkosságot a bíróság nem büntetheti vérbosszúként, hanem „egyszerű” emberölésként. Elkövetésük már nem csak Montenegróra és Dél-Szerbiára szorult, hanem elterjedt egészen a Bácskáiig és a Bánságig, illetve Bosznia-Hercegovináig. Ennek oka a délszláv háborúban is kereshető, amikor a hegyvidéki lakosság egy része telepedett le a Vajdaságban, és magukkal hozta a „szokásukat” is. A területi korlátok miatt itt csak néhány, utóbbi években történt, közismert esetet sorolunk fel. A nomina

²⁶ *Beta: Albanija uvodi ostrije kazne za najteže zločine.* <http://www.blic.rs/vesti/svet/albanija-uvodi-ostrije-kazne-za-najteze-zlocine/760jr4q> (Letöltés ideje: 2017. június 7.), D. M.: *Tri brata u Albaniji zbog krvne osvete od rođenja nisu izašla iz kuće* <http://www.blic.rs/vesti/svet/tri-brata-u-albaniji-zbog-krvne-osvete-od-rodenja-nisu-izasla-iz-kuce/he45jny> (Letöltés ideje: 2017. június 7.), *Beta: Albanska deca ne idu u školu zbog krvne osvete* <http://www.blic.rs/vesti/svet/albanska-deca-ne-idu-u-skolu-zbog-krvne-osvete/lw7bwvz> (Letöltés ideje: 2017. június 7.)

²⁷ M.A.: *Porodica sa sedmoro dece živi u strahu od krvne osvete.* <http://www.blic.rs/vesti/hronika/porodica-sa-sedmoro-dece-zivi-u-strahu-od-krvne-osvete/yv8wv09> (Letöltés ideje: 2017. június 7.)

²⁸ Az interneten erről látható egy igen érdekes szerb dokumentumfilm: <https://www.vice.com/rs/article/dug-u-krvi-ceo-film>.

²⁹ TOMIĆ, DAVORIN: *Primena člana „oko za oko.”* Blic. <http://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/primena-clana-oko-za-oko/0s9v4ld> (Letöltés ideje: 2017. június 7.)

³⁰ A Balkánon kívül a vérbosszú ismert Szardínia, Apulia, Campagna, Korzika, Szicília valamint Kréta területén, illetve Afganisztánban a pastuk között, az iraki és törökországi kurdoknál, továbbá Szomáliában, az algériai berebereknél, az indiai Asszámban, a siiták és szuniták soraiban, Dél-Etiópiában, Dagesztán és Azerbajdzsán egyes vidékein, az Észak-Kaukázusban és Csecsenföldön. Kínában és Fülöp-szigeteken a klánok közötti leszámolásoknál alkalmazzák.

³¹ *Zakon o izmenama i dopunama krivičnog zakona Savezne Republike Jugoslavije.* Službeni list SRJ, br. 61/01 2001. 11. 09.

sunt odiosa elvre hagyatkozva neveket nem említünk, csupán a forrásokat jelöljük meg. Pancsovában 2011-ben a városi bíróságon egy apa pisztolyával megölt egy 24 éves férfit, aki ezt megelőzően autóbalesetben az elkövető fia halálát okozta.³² 2011 őszén a Preševo melletti Miratovac falu 24 éves lakosa megölte az ötéves rokonát különös kegyetlenséggel, oly módon, ahogyan az a vérbosszú szerint szokás.³³ A Vranje város illetékes bírósága azonban nem szankcionálhatta a büntettet ekként, mivel a vérbosszú büntette nem létezik a Btk-ban. 2013-ban Kuršumljában egy 55 éves férfi bosszút állt a 26 éves fiának haláláért. Fiát a 25 éves barátnője ölte meg, de a sérelmet a lány édesapján torolta meg (a balkáni felfogás szerint a vérbosszú csakis „a férfiak dolga”).³⁴ 2016. június 15-én Požarevacban egy 69 éves férfi megölt egy 57 éves építésvezetőt, mert őt tartotta vétkesnek a fia 2002-ben történt halálos kimenetelű balesetéért. A legutóbbi eset a közép-bánsági körzetben található Pálmajor (Banatsko Karađorđevo) faluban 2016 júliusában történt. Az egyik szórakozóhelyen szombat hajnali időben egy 38 éves férfi Kalasnyikovból leadott lövésekkel megölt öt személyt, közöttük egy 21 éves egyetemi hallgatót az újvidéki jogi karról. A lány édesapja (aki egyébként autóval vitte el a lányát a szórakozóhelyre és hajnal háromkor ment volna érte, hogy hazahozza) a gyilkosságot követően telefonon felhívta a másik családot és megüzente a családfőnek és fiának (az elkövető fivérének), hogy három napon belül hagyják el Bégaszentgyörgy (Žitište) települést, mert ezután vérbosszút állnak rajtuk. Azóta a helyi rendőrség folyamatosan őröködik a megfenyegetett család háza előtt.³⁵ A fentiek mellett belgrádi és újvidéki emberölés esetében nyilvánosságra került, hogy vérbosszúról volt szó. A sajtó szerint a montenegrói tengerparti Budva városában, 2017. márciusában több bérgyilkos ölt meg egy embert két család közötti bosszú miatt.³⁶ A lapok 2016. őszén beszámolnak ilyen esetekről Bosznia-Hercegovinában is. Az egyik esetben a vérbosszú elkövetője egy tizenhárom éves gyermek volt, aki édesapja gyilkosát lőtte le.³⁷ A volt Jugoszlávia területén a legismertebb ilyen jellegű bűncselekmény egy korábban Belgrádban élő híres montenegrói színész esete, aki emberölés miatt börtönbe került. Büntetésének letöltését követően (1993-ban) vérbosszútól tartva az USA-ba emigrált, és már évek óta csakis testőreivel körbevéve jelenik meg a nyilvánosság előtt.³⁸

³² *Krvna osveta usred Srbije? Stojan čekao 14 godina, pa zbog mrtvog sina - ubio Dragana!* Telegraf.rs 2016. VI. 5. <http://www.telegraf.rs/vesti/2196715-krvna-osveta-usred-srbije-stojan-cekao-14-godina-pa-zbog-mrtvog-sina-ubio-dragana> (Letöltés ideje: 2017. június 8.)

³³ *Krvna osveta caruje i u Srbiji.* Nezavisne novine <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Krvna-osveta-caruje-i-u-Srbiji/122349> (Letöltés ideje: 2017. június 7.)

³⁴ Lásd: *Beta: Ubistvo iz osvete u Kuršumlji, ubica se predao* <http://www.blic.rs/vesti/hronika/ubistvo-iz-osvete-u-kursumlji-ubica-se-predao/drxp3c0> (Letöltés ideje: 2017. június 7.); M. V.: *Krvna osveta usred Srbije! Otac osvetio sina posle 10 godina, pa se mirno predao policiji!* *Informer.* Nezavisne dnevne novine 2016. 06. 15. <http://www.informer.rs/vesti/hronika/76426/> (Letöltés ideje: 2017. június 8.)

³⁵ Forrás: *Informer* <http://www.rtvbn.com/3823549/porodica-jovane-popovic-prijeti-zlaticima>.

³⁶ JOVIĆEVIĆ, MIHAILO: *Umro ženi na rukama. Slobodan Šaranović likvidiran zbog krvne osvete.* <http://www.blic.rs/vesti/hronika/umro-zeni-na-rukama-slobodan-saranovic-likvidiran-zbog-krvne-osvete/e9lbdvt> (Letöltés ideje: 2017. június 7.)

³⁷ *Beta/Srna: Dečak sa deset metaka ubio ubicu svog oca* <http://www.blic.rs/vesti/hronika/decak-sa-deset-metaka-ubio-ubicu-svog-oca/10smr7j> (Letöltés ideje: 2017. június 7.)

³⁸ JOKIĆ, VLADANA: *Telohranitelj čuvaju Lauševića od krvne osvete* <http://www.blic.rs/vesti/hronika/telohranitelj-čuvaju-lausevica-od-krvne-osvete/tsw2e8v> (Letöltés ideje: 2017. június 07.)

Mint említettük, Szerbiában a vérbosszút törölték a Btk-ból, az igazságügyi statisztikában sem szerepel, viszont az utóbbi években több esetben is tanúi lehettek az ottani állampolgárok. Az albánoknál az egyik esetben az elkövető 34 évig várt a bosszúra, a leghosszabb idejű vérbosszú hetven év távlatában történt meg.³⁹ A napilapokat böngészve és a vérbosszúról beszámoló újságcikkek alatti kommenteket olvasva szembesültem azzal, hogy erősen megoszlanak a vélemények az ilyen tetteket mélyen elítélő és a velük egyetértő olvasók között.⁴⁰

A szerbek ugyanígy fokozott aggodalommal tekintenek a gyermekgyilkosságokra, a különös kegyetlenséggel elkövetett emberölésekre. Nem örültek annak sem, hogy a szerb börtönök zsúfoltsága miatt 2011-ben megszületett az amnesztia törvény, amely szabadlábra helyezte az illegális fegyverviselés miatt elítélt albánokat (egyesekek 1994 vagy 1995 óta töltötték le büntetésüket), illetve más bűnözőket.⁴¹ Álláspontjuk szerint a mostani Btk. által előírt 30 vagy 40 év szabadságvesztés nem megfelelő szankció, ezért annak szigorítását követelik. 2016-ban Zaječar város és környéke megrökönyödött, amikor egy férfi megerőszakolt, majd brutálisan megölt egy hároméves kislányt. Hasonló kegyetlen jellegű büntetett miatt korábban halálbüntetést szabtak ki. Szerbiában 1992. február 14-én Zomborban hajtották végre lőfegyverrel az utolsó halálbüntetést. Az elítélt egy férfi volt, aki megölt, majd megerőszakolt egy hatéves kislányt.⁴² A szerb közvélemény biztonságérzete erősen fenyegetett a vérbosszúk, az alvilágon belüli leszámolások és a gyermekeken elkövetett különös kegyetlenségű gyilkosságok miatt. Ezért sokan a halálbüntetés visszaállítását, valamint az életfogytig tartó szabadságvesztés bevezetését követelik. Halálbüntetést legutóbb 2001-ben szabtak ki szerb bírák, de végrehajtásra már nem került sor, mert 2002-ben az új szerb Btk. a szankciót megszüntette. Azóta Szerbia aláírta a halálbüntetés tilalmát szabályozó nemzetközi egyezményeket, az alkotmányban (24. §), illetve más jogszabályban is előírta a halálbüntetés tilalmát. Emellett az ENSZ számos rendelete is a halálbüntetés ellen szól, az ENSZ Emberjogi alapokmánya, az Emberjogi nyilatkozata is hangoztatják a tilalom jelentőségét. Tehát a Btk. módosítását megelőzően a halálbüntetés mellett voksolóknak meg kellene szerezni a parlamenti képviselők kétharmados többségét az alkotmány módosításhoz, ami nehezen képzelhető el, főként mert ez a nemzetközi egyezmények megszegését idézné elő. A halálbüntetés visszaállításával kapcsolatos gyakori felmérésekből kiolvasható az állampolgárok erős megosztottsága. A legutóbbi, 2015 szeptemberében elvégzett felmérés először mutatta ki a halálbüntetés mellett voksolók többségét (51% mellette, 32,5% ellene szavazott, a megkérdezettek 17%-a pedig tartózkodott). Az igennel szavazók körében leginkább a gyermekgyil-

³⁹ Tanjug: *Zločin u Bujanovcu: Ubica čekao 34 godine na krvnu osvetu, Srna: Albanija: Krvna osveta nakon 70 godina* <http://www.blic.rs/vesti/svet/albanija-krvna-osveta-nakon-70-godina/m8fn4k0> (Letöltés ideje: 2017. június 7.)

⁴⁰ *Krvna osveta i dalje postoji u Srbiji i Crnoj Gori.* <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:360403-Krvna-osveta-i-dalje-postoji-u-Srbiji-i-Crnj-Gori> (Letöltés ideje: 2017. június 18.)

⁴¹ *Zakon o amnestiji.* Sl. glasnik Republike Srbije br. 107/2012.; NINČIĆ, ROKSANDA: *Državno milosrđe. (Pre)široka amnestija.* Vreme broj 528, 15. februar 2001. http://www.vreme.com/arhiva_html/528/06.html (Letöltés ideje: 2017. június 8.)

⁴² *Ovo je bila poslednja smrtna kazna u Srbiji: Monstrum je streljan za isti zločin pre 24 godine!* Informer/pink 2016. 07. 13. <http://www.informer.rs/vesti/hronika/81400/-BILA-POSLEDNJA-SMRTNA-KAZNA-SRBII-Monstrum-streljan-isti-zlocin-godine> (Letöltés ideje: 2017. június 8.)

kosok és a gyermekeken elkövetett nemi erőszak tettesei számítanak olyan embereknek, kiknek reszocializációjával kapcsolatosan kétségeket mutatnak ki.⁴³

Ugyanakkor az életfogytiglani szabadságvesztés bevezetésére újabb petíció aláírásába kezdtek annak támogatói, és a közhangulat nekik kedvez. A sajtó is figyelmeztet az állampolgárok biztonságérzetének hiányára, némely sajtó produktum pedig (a már említett Blic), egyenesen kampányolnak az életfogytig tartó szabadságvesztés mellett.⁴⁴

VI. Zárzó

Szerbia 2016. végén szavazta meg a 2005. évi Btk. módosítását, amely 2017. júniusában lépett hatályba. Új bűncselekményként megállapították az Isztambuli egyezményben előírt bünteteket, valamint a következőket: a fegyver és robbanóanyag engedély nélküli gyártása, tartása, viselése és forgalmazása (minimális büntetése hat hónap), a hivatali munka gondatlan viselése (a hivatalos személy „tudhatta”, de nem „kellott tudnia”). Mostantól a sikkasztás csak az állami szervnél, intézménynél vagy más nem gazdasági szervnél szabályozott, úgyszintén a megvesztegetésnél is csak a nem gazdasági szervnél foglalkoztatott személy tartozik felelősséggel. A terrorizmus büntetést újabb cselekményekkel bővítették ki. Szankcionálják a bűncselekményhez szükséges eszközök biztosítását, az akadályok elhárítását és a közvetlen elkövetés feltételeinek megállapodás, tervezés, szervezés vagy más módon történő biztosítását.

Új bűncselekményként szerepel a népirtás tagadása is, ami ellentéteket vált ki a délszláv háborúk megítélésével kapcsolatos álláspontokat képviselő csoportok és egyének között.

A gazdasági bűncselekmények fejezete teljesen megváltozott. Új cselekményekként szerepelnek a csalás a gazdasági tevékenység folytatásában, biztosítási csalás, sikkasztás, visszaélés a bizalommal a gazdaságban, privatizációs visszaélés, restriktív megállapodás megkötése, gazdasági vesztegetés, más üzleti név vagy jel, illetve szolgáltatás jogtalan használata. Végül a Btk eltörölte a csekk kibocsátása és fedezet nélküli hitelkártyák használatának, a monopóliumhelyzettel való visszaélésnek (helyébe lépett a restriktív szerződés megkötésének szabályozása), a gazdasági jogosítványokkal való visszaélésnek és, a vásárlók megtévesztése tényállásait.

Az országban azonban megújultak egyes már nem is szabályozott bűncselekmények (vérbosszú), emellett a sok kegyetlen ölési cselekmény indokoltta tette, hogy a lakosság körében újabb kezdeményezés indult az életfogytiglani szabadságvesztés bevezetésére. A mostani módosításból ez kimaradt, habár a támogatók tábora igen magas, akik újabb petíció aláírásába kezdtek.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Lásd bővebben: NAGY FERENC: *Hosszú tartam*. Börtönügyi Szemle 2005/2, 7-18. p.; KARSAI KRISZTINA (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 281–289. pp.; V.ö. HORVÁTH TIBOR – LÉVAY MIKLÓS (szerk.): *Magyar Büntetőjog – Különös Rész*. Complex Kiadó, 2013.; V.ö. TÓTH MIHÁLY – NAGY ZOLTÁN: *Magyar Büntetőjog – Különös rész*. Osiris Kiadó, Budapest, 2014.; V.ö. JUHÁSZ ZSUZSANNA et. al.: *A magyar büntetőjog különös része*. HVG-Orac, Budapest, 2009.